

การสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรม ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตมนุษย์ ความสัมพันธ์ของเวลา สัญลักษณ์ และสิ่งก่อสร้าง

ปกิต บุญสุทธิ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาประติมากรรม

ภาควิชาทัศนศิลป์ คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทคัดย่อ

สิ่งก่อสร้างที่เกี่ยวข้องกับศาสนา พระราชวัง สนามกีฬา และสถานที่พักผ่อน ทั้งในอดีตและในปัจจุบัน สามารถสะท้อนวิถีชีวิตมนุษย์นำเสนอให้เห็นถึงภาพของสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิอากาศ และภูมิปัญญาของมนุษย์ในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี

ในยุคเริ่มแรกมนุษย์ใช้ก้อนหินเป็นเครื่องมือเบื้องต้นในการล่าสัตว์และดำรงชีพ เรียนรู้และปรับตัวเพื่อการปกป้องและคุ้มภัยตนเองจากธรรมชาติ การมองหาสถานที่เพื่อการอยู่อาศัยเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ถ้าเป็นสถาน

ที่แห่งแรกที่มีมนุษย์เลือกใช้เป็นที่อยู่อาศัยและปกป้องคุ้มครองตนเองจากสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง หลังจากนั้นมนุษย์จึงริเริ่มก่อสร้างสถานที่โดยการปรับและพัฒนาจากสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติรอบตัว เช่น ใบบไม้ กิ่งไม้ ดินโคลนหรือก้อนหินสำหรับทำสิ่งก่อสร้างพื้นฐาน เช่น พื้นและหลังคาเสาคาน รวมถึงการก่อสร้างที่เรียกว่าสถาปัตยกรรม เป็นส่วนสำคัญและมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมที่สะท้อนถึงเรื่องของวิถีชีวิตมนุษย์ ความสัมพันธ์เวลา และสัญลักษณ์ นำมาสร้างสรรค์เป็นประติมากรรมที่ประกอบไปด้วยวัสดุสื่อประสมเช่น ไม้ โลหะ อิฐ และดินเผา นำเสนอเรื่องราวในโครงการสร้างสรรค์ที่มีแนวคิดทางเนื้อหาของสิ่งก่อสร้าง

คำสำคัญ: ประติมากรรม, วิถีชีวิตมนุษย์, เวลา, สัญลักษณ์, สิ่งก่อสร้าง

The Creation of Sculptures to Reflect the Way of Human Life: a Relationship between Time, Symbol, Construction and Architecture.

Pakit Bunsut

Assistant Professor, Department of Visual Arts,
Faculty of Fine Arts, Chiang Mai University

Abstract

The construction of religious buildings, palaces, stadiums and parks, both historically and recently, reflects human lifestyle. It strongly represents the society, traditional culture, climate and local wisdom from each period.

At the beginning, humans had simple tools made from stone as basic instruments for hunting and living. They also learnt and

adapted to protect themselves from natural disasters. Looking for a place to live was a main part of living; humans first lived in caves to protect themselves from the elements. Afterwards, humans tried to create a living space by adapting all kinds of things from nature such as leaves, tree branches, mud or rock to build a basic structures such as floors and roofs.

Besides accommodations, architecture was also influenced by other factors such as religion and an increasing demand for architectural knowledge.

For reasons mentioned above, architecture has influenced this sculpture project in the way of reflecting human way of life and the relationship between time and symbol. This mixed media sculpture was created from wood, metal, brick, and ceramic.

Keywords: Sculpture, The way of human life, Time, Symbol, Construction

ผลงานสร้างสรรค์ประติมากรรมที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตมนุษย์ ความสัมพันธ์ของเวลา สัญลักษณ์ และสิ่งก่อสร้าง มีวัตถุประสงค์ที่จะถ่ายทอดความรู้ทางด้านกระบวนการทางความคิดและการสร้างสรรค์ศิลปะ อันมีที่มาเรื่องราวของวิถีชีวิตมนุษย์ในอดีตที่สร้างอารยธรรมภายใต้ความเชื่อและศรัทธาผ่านสร้างสิ่งก่อสร้าง ที่ต่อมาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตมนุษย์จากพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีและอุตสาหกรรม การอยู่อาศัยร่วมกันในสังคมของมนุษย์ในปัจจุบันอันส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นประเด็นเนื้อหาความคิดหลักของโครงการสร้างสรรค์ในเชิงศิลปะที่มีรูปแบบเฉพาะส่วนบุคคล โดยมีแนวคิดเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตมนุษย์ และสิ่งก่อสร้าง เพื่อเป็นการเผยแพร่ทัศนคติในผลงาน

ที่มา แรงบันดาลใจ และแนวคิดสร้างสรรค์

แรงบันดาลใจส่วนหนึ่งเกิดจากความประทับใจและสนใจเกี่ยวกับหลักทฤษฎีและหลักปฏิบัติในสิ่งก่อสร้าง ซึ่งมีประวัติศาสตร์ผ่านเรื่องราวมายาวนาน มีผลกระทบต่อผลงานสร้างสรรค์ อีกส่วนหนึ่งก็รู้สึกสัมผัสว่าในยุคปัจจุบันมีความเจริญทางด้านวัตถุและเทคโนโลยีที่ส่งผลกระทบต่อมนุษย์และสภาพแวดล้อม สิ่งปลูกสร้างพัฒนาอย่างมากมาย อาคารสถานที่รวมทั้งถนนหนทางและยานพาหนะอำนวยความสะดวกให้กับมนุษย์ เพราะมนุษย์ไม่สามารถอยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง จึงมีความสัมพันธ์กับมนุษย์ด้วยกันอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ นอกจากความสัมพันธ์กับบุคคลหรือกลุ่มสังคมเป็นองค์การตามบทบาทหน้าที่ของโครงสร้างทางสังคม มนุษย์ยังต้องสัมพันธ์กันกับสิ่งที่เป็นามธรรม อันได้แก่ระบบคุณค่าที่ยึดถือเพื่อเป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรมของกลุ่มชน ขาวสารความรู้ ความคิด ตลอดจนความรู้สึกและทัศนคติ ไม่ว่าจะเป็นของตัวเองหรือ

ของคนอื่นก็ตาม เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจึงเป็นส่วนหนึ่งที่เราสัมผัสถึงความเจริญทางด้านวัตถุและเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทกับมนุษย์ในปัจจุบันจนทำให้เกิดวิกฤตการณ์ต่างๆ เช่น เรื่องอาณาเขตที่ดิน พื้นที่แออัดและเปียดเสียดจนหนาแน่น รวมถึงสภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบ หรือการก่อสร้างสถานที่ทำธุรกิจ อสังหาริมทรัพย์ส่วนตัวของนายทุนที่ซื้อที่ดินอาณาเขตเพื่อจะสร้างสถานที่ทำธุรกิจหาประโยชน์ทางสังคมแอบแฝง จนมนุษย์ได้เริ่มตระหนักว่าสภาพแวดล้อมรอบๆ ตัว ภัยที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ เช่น น้ำท่วมเมือง การเผาป่าเพื่อนำมาสร้างเกษตรทำกิน เกิดมลภาวะอากาศปรวนแปรแห้งแล้งและหนาวเย็นขึ้นอย่างรวดเร็ว ล้วนตอกย้ำถึงการเปลี่ยนแปลงจากมนุษย์ที่ยังมีความคิดทางด้านวัตถุนิยมอย่างไม่รู้จักพอ ผลกระทบมากมายจากภัยธรรมชาติสร้างความเจ็บปวดไม่น้อยให้กับมนุษย์

ภาพที่ 1 แผ่นดินไหว อ. แม่ลาว จ. เชียงราย
(ที่มา: หนังสือพิมพ์คมชัดลึก, 8 พ.ค. 2557, 1)

ภาพที่ 2 ภัยจากน้ำท่วมในกรุงเทพมหานคร
(ที่มา: หนังสือพิมพ์คมชัดลึก, 15 พ.ย. 2554, 1)

จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม เป็นคำถามเบื้องต้นเพื่อเตือนใจให้ช่วยกันสำนึกถึงภาพเหตุการณ์เหล่านั้น เมื่อมองออกไปรอบๆ ตัวเรา นอกจากรธรรมชาติ ท้องฟ้า ต้นไม้ และสิ่งมีชีวิต ที่อาศัยปนเป่ากับมนุษย์ เราจะได้ยินเสียงรถยนต์ มีสิ่งก่อสร้างตึกอาคารรายล้อมปนเป่าไปหมด การดำเนินงานโครงการต่างๆ สร้างผลประโยชน์และกำไรไม่น้อยสำหรับมนุษย์ในการบริโภค สิ่งก่อสร้างชนิดเล็กๆ เริ่มขยายตัวเป็นอาณาเขตที่กว้างใหญ่ไพศาลแผ่อำณาเขตดินแดน กระจายออกไปในวงกว้างจนไม่สามารถควบคุมวิถีชีวิตมนุษย์ดั้งเดิม รวมถึงสภาพแวดล้อมเหล่านั้นได้ถูกเปลี่ยนแปลงไปขาดความสงบสุขและชีวิตแห่งความพอเพียงซึ่งนับวันยิ่งลดน้อยถอยลง

ภาพที่ 3 สิ่งปลูกสร้างในสถานที่ต่างๆ

จากที่มาของเนื้อหาข้างต้น ข้าพเจ้าทำโครงการสร้างสรรค์ที่กล่าวถึงเรื่องของเวลา สัญลักษณ์ สิ่งก่อสร้างที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตมนุษย์ในอดีต เปรียบเทียบกับโลกในยุคปัจจุบันที่มีความเจริญทางด้านวัตถุจนส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นพร้อมๆ กับจำนวนประชากรของมนุษย์ที่อยู่อาศัย

อย่างหนาแน่นขึ้น เป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงไปในอดีต ความสัมพันธ์ระหว่างเวลา สัญลักษณ์ สิ่งก่อสร้าง จึงเป็นเนื้อหาทางความคิดหลักนำมาถ่ายทอดผ่านทางผลงานศิลปะประติมากรรมด้วยสื่อวัสดุ เช่น ดินเผา ไม้ ปูน และโลหะประกอบเข้าด้วยกัน เป็นที่มาทางความคิดในการสร้างโครงการสร้างสรรค์ครั้งนี้

แรงบันดาลใจและอิทธิพลที่มีต่อโครงการ

- ภาพสิ่งก่อสร้างโบราณในที่ต่างๆ
- ภาพสะท้อนที่มาจากสภาพแวดล้อมของมนุษย์กับการอยู่อาศัยในปัจจุบัน

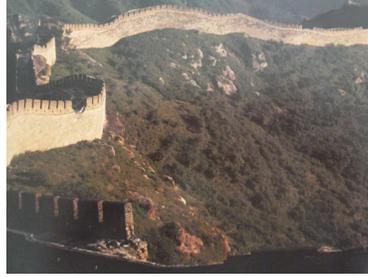
ภาพที่ 4 สถูปบุโรพุทโธ ประเทศอินโดนีเซีย
(ที่มา: Bondan 1982, 37)

ภาพที่ 5 วิหารสะจิวัน ประเทศอินโดนีเซีย
(ที่มา: Bondan 1982, 101)

ภาพที่ 6 วิหาร Selinus ที่ Acropolis
นครเอเธนส์ ประเทศกรีซ
(ที่มา: Spawforth 2006, 129)

ภาพที่ 7 กำแพงเมืองจีนส่วนที่ก่อสร้างในสมัย
ราชวงศ์หมิง (ค.ศ. 1368-1644)
(ที่มา: Qiao 1982, 133)

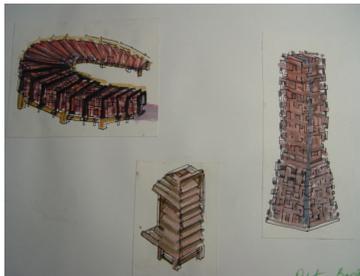
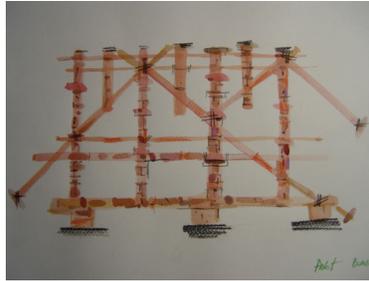
ภาพสิ่งก่อสร้างโบราณทางประวัติศาสตร์เหล่านี้ข้าพเจ้าได้ประทับใจในเรื่อง
การก่อสร้างด้วยก้อนหิน อิฐ ที่เรียงกัน การแกะสลักหินเสาคน มีความงาม
ทางด้านสถาปัตยกรรม

ภาพที่ 8 การวางหลักเขตในสิ่งปลูกสร้าง

วิธีการดำเนินการสร้างสรรค์

เป็นการค้นหาข้อมูลจากสภาพแวดล้อมจริง เช่น สิ่งก่อสร้างในเมืองซึ่งเป็นที่อาศัยของมนุษย์ในชุมชนต่างๆ รวมทั้งวัสดุที่ใช้สื่อความหมายในโครงการ ข้าพเจ้าได้ทำภาพแบบร่างความคิดเพื่อนำไปสรุปผลในการสร้างสรรค์ผ่านจินตนาการครั้งนี้

ภาพที่ 9 แสดงแบบร่างโครงการสร้างสรรค์

ภาพแบบร่าง 3 ภาพนี้เป็นส่วนหนึ่งในการค้นหารูปแบบประติมากรรม โดยนำลักษณะที่มาของสิ่งก่อสร้าง ทำเสา คาน และวงโค้งซุ้มประตู มาเป็นเนื้อหาในการสร้างสรรค์

เครื่องมือและอุปกรณ์ปฏิบัติการผลงาน

ภาพที่ 10 แบบพิมพ์กดกระเบื้องดินเผา

ภาพที่ 11 ดินเซรามิก

ภาพที่ 12 เครื่องมือปั้นตกแต่ง

ภาพที่ 13 เครื่องมือช่าง

ภาพที่ 14 เตาเผาแบบโบราณ

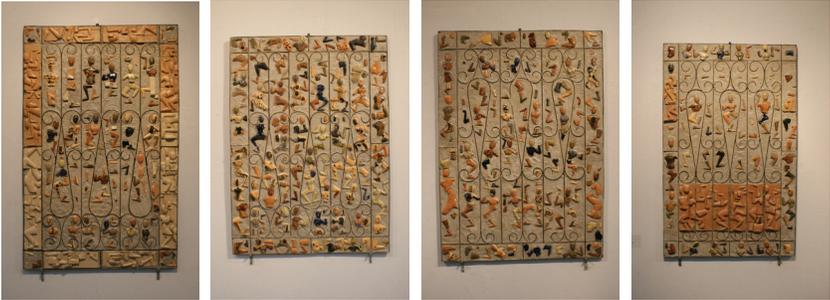

ภาพที่ 15 เตาเผาไฟฟ้าแบบรวดเร็ว

ประเด็นความคิดและการวิเคราะห์ผลงาน

ผลงานสร้างสรรค์ประติมากรรมชิ้นที่ 1: หน้าต่างในความทรงจำ (Memory Window)

ผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้เป็นผลงานที่สร้างขึ้นในนิทรรศการเดี่ยวปี 2552 นำมาเรียบเรียงเป็นโครงการสร้างสรรค์ในชุดปัจจุบันที่ข้าพเจ้าได้ที่มาและแรงบันดาลใจจากภาพประดับตามวิหารวัด ถ้าสมัยอียิปต์โบราณ และวิหารเจดีย์ตามสถานที่ต่างๆ จากความประทับใจในท่าทางอากัปกริยาของรูปปั้นตามผนังวิหารของวัดโบราณสถานที่เรียงซ้ำๆ กัน ข้าพเจ้าสนใจในสัญลักษณ์รูปทรงมนุษย์ที่แทนความหมายถึงการเปรียบเทียบมนุษย์ที่อยู่อาศัยร่วมกันในสถานที่นั้นๆ การปกป้องดูแลรักษา และการพึ่งพาอาศัยอยู่ร่วมกันของสังคม ผลงานได้ใช้วัสดุโลหะลูกกรงเหล็กดัดของช่องระบายหน้าต่างบ้าน ผึงประทับไว้ด้วยวัสดุปูนซีเมนต์ สร้างร่องรอยของพื้นผิวที่ถูกอัดแน่นด้วยวัสดุเศษเซรามิกของรูปทรงมนุษย์ที่เรียงแตกกระจาย สร้างจินตนาการถึงความเคลื่อนไหวและความอัดแน่นทางสายตาเป็นช่องๆ ของลูกกรง สื่อความหมายถึงการบันทึกความทรงจำเกี่ยวกับร่องรอยของการเสื่อมสลายบนวิถีชีวิตมนุษย์ในอดีต และการเปลี่ยนแปลงทางอารยธรรมโบราณในอดีตที่เคยเป็น

ภาพที่ 16 หน้าต่างในความทรงจำ (Memory Window) พ.ศ. 2552 สื่อผสมขนาด 63x120 ซม.

ผลงานสร้างสรรค์ประติมากรรมชิ้นที่ 2: ประติมากรรมเสา (Column) 1

ข้าพเจ้าได้นำเสนอผลงานประติมากรรมที่เป็นรูปทรงของเสา 2 ต้น ซึ่งมีที่มาทางประวัติศาสตร์ในอดีต เช่น สมัยกรีกและโรมันโดยตัดทอนรายละเอียดของรูปทรงเสาให้เป็นแบบเรขาคณิตที่เรียบง่าย วัสดุที่เลือกใช้เป็นแผ่นกระเบื้องดินเผา รูปทรงสี่เหลี่ยมที่เรียงติดต่อกันจากรูปทรงฐานล่างของเสาซึ่งกว้างและสอบเข้าบนยอดปลายเสาทั้ง 2 ต้น นำมาประดับลวดลายรูปทรงของมนุษย์ที่เรียงทับซ้อนกันบนพื้นผิวขรุขระ สีธรรมชาติของแผ่นกระเบื้องดินเผาสื่อถึงสัญลักษณ์ทางความหมายของพื้นที่อาณาเขตดินแดนทางอารยธรรมโบราณในประวัติศาสตร์ ถ่ายทอดและสะท้อนถึงเวลากับเรื่องราววิถีชีวิตมนุษย์ ปรัชญา ความดีงาม ความประทับใจในโบราณสถาน และความศรัทธาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับมนุษย์ในอดีตกาล

ภาพที่ 17 ประติมากรรมเสา (column) 1 พ.ศ.2552 กระเบื้องดินเผา ขนาด 58x49x286 ซม.

ผลงานสร้างสรรค์ประติมากรรมชิ้นที่ 3: ประติมากรรมเสา (Column) 2

ผลงานสร้างสรรค์ชิ้นที่ 3 สืบเนื่องต่อจากชิ้นที่ 2 เช่นกัน เป็นรูปทรงเสา 2 ต้น เปลี่ยนสถานะทางความหมายของวัสดุ เช่น รูปทรงของเสาชุดเดิมที่ใช้เป็นวัสดุแผ่นกระเบื้องดินเผา ได้เปลี่ยนไปใช้ลูกกลอนเซรามิกที่ใช้ประดับตามระเบียบหน้าต่างบ้าน ข้าพเจ้าเห็นว่าในทางความหมายของรูปทรง ลูกกลอนมีที่มาทางด้านงานออกแบบประดับตกแต่ง ด้วยความหมายในหน้าที่การใช้สอยของรูปทรงจึงนำมาเรียงประกอบต่อกันเป็นเสา เพื่อสื่อถึงสิ่งก่อสร้างของมนุษย์ ส่วนเสาต้นที่ 2 ข้าพเจ้าสนใจความหมายของสิ่งก่อสร้างในสื่อวัสดุและกรรมวิธีการทำเสาเทคานบ้านเรือน เพื่อเปรียบเทียบถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในการอยู่ร่วมกันทางสังคม ในรายละเอียดของผลงานจะมีวัสดุของโครงสร้างโปรงของเหล็กเส้น มีเศษดินและอิฐเผาประกอบเรียงอัดแน่นรวมกัน มีรูปทรงมนุษย์นั่งอยู่บนเสาแทนความหมายของการอยู่ร่วมกัน

ภาพที่ 18 ประติมากรรมเสา (Column) 2 พ.ศ. 2554 สื่อผสม ขนาด 23x135x210 ซม.

ผลงานสร้างสรรค์ประติมากรรมชิ้นที่ 4: สิ่งก่อสร้าง (Construction)

ผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้ได้รับแรงบันดาลใจจากรูปทรงของไม้แบบค้ำยันสำหรับหล่อเสา คาน และบ้านเรือนสิ่งปลูกสร้าง นำมาสร้างสรรค์ใหม่เป็นผลงานประติมากรรมสื่อผสม มีรายละเอียดของแผ่นกระเบื้องดินเผาผสมด้วยสีธรรมชาติของเครื่องปั้นดินเผา มีวัสดุประเภทโลหะ เศษอิฐ ไม้ มาประกอบเข้าด้วยกัน ผลงานชิ้นนี้ต้องการสื่อถึงความหมายทางวัสดุและนำรูปทรง 2 อย่างประกอบกัน คือ รูปทรงที่มาจากการทำเสา คาน แทนสัญลักษณ์ของสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์อาศัย และวัสดุที่มีส่วนประกอบ เช่น เศษอิฐ ไม้ และโลหะ สร้างให้เกิดจินตนาการถึงการอัดแน่นบีบรัดของรูปทรง ประติมากรรม

แทนความหมายถึงสิ่งก่อสร้างและสถาปัตยกรรมในเชิงสัญลักษณ์ ใช้กรรมวิธีตอกและอัดลิ่มสร้างปริมาตรพื้นผิวของรูปทรง

ภาพที่ 19 สิ่งก่อสร้าง (Construction) พ.ศ. 2555 สื่อผสม ขนาด 104x272x200 ซม.

ภาพที่ 20 รายละเอียดผลงานสร้างสรรค์ (Construction)

ผลงานสร้างสรรค์ประติมากรรมชิ้นที่ 5: วงโค้ง (Arch)

พัฒนาต่อจากผลงานประติมากรรมชิ้นที่ 4 Construction ข้าพเจ้าได้นำรูปทรง Arch จากวงโค้งของซุ้มประตูวิหารทางสถาปัตยกรรมโบราณสถานประวัติศาสตร์ในที่ต่างๆ มาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมชื่อ Arch เน้นให้ความหมายเพิ่มเติมด้วยร่องรอยของวัสดุที่เป็นกระเบื้องดินเผา มีภาพชุดชีวิตกตประทับใจแม่พิมพ์เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับกิจกรรมวิถีชีวิตมนุษย์ต่างๆ ตามผนังถ้ำในยุคโบราณ มาประกอบผสมผสานด้วยวัสดุของเศษไม้ ปูน อิฐ เรียงกันอัดแน่นประกอบกับไม้ของรูปทรงวงโค้ง นำมาแปรค่าทางความหมายในทางศิลปะ สร้างจินตนาการเพื่อให้รู้สึกถึงสถาปัตยกรรมและสิ่งก่อสร้างในอดีต เป็นประติมากรรมที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในอดีต

ภาพที่ 21 วงโค้ง (Arch) พ.ศ. 2556 สีส้ม ขนาด 29x135x72 ซม.

ผลงานสร้างสรรค์ประติมากรรมชิ้นที่ 6: ก้าแพง (THE WALL)

เป็นผลงานสร้างสรรค์ที่พัฒนาและสืบเนื่องต่อจากประติมากรรมชิ้นที่ 5 ชื่อ Arch ในผลงานจะมีเนื้อหาทางความคิดเกี่ยวกับก้าแพงอิฐและสิ่งก่อสร้างข้าพเจ้าสนใจโบราณสถานกับสถาปัตยกรรมเมืองโบราณตามสถานที่ต่างๆ ซึ่งมีประวัติศาสตร์อันยาวนานและมีความงดงามอันน่าประทับใจ รูปแบบก้าแพงเมืองและผนังอิฐก่อสร้างเหล่านี้นำมาสร้างเป็นสัญลักษณ์ใหม่ในงานประติมากรรมนำมาประกอบด้วยวัสดุ เช่น ไม้ โลหะ สร้างรูปทรงของแผ่นโค้งงอให้เป็นรูปทรงของตึกอาคาร มีรายละเอียดสื่อถึงความหมายเรื่องของเวลาและการเสื่อมสลาย การเปลี่ยนแปลงทางรูปทรงของวัสดุสร้างสรรค์ด้วยการประกอบวัสดุดินเผากับแผ่นโลหะและไม้ เสริมรายละเอียดด้วยลวดและเข้าเดือยไม้ที่มีมาทางด้านเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมและสิ่งก่อสร้างในอดีต นำมาสร้างรูปสัญลักษณ์ใหม่เป็นประติมากรรมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสะท้อนถึงวิถีชีวิตมนุษย์ในอดีต ความสัมพันธ์ของเวลา และการเปลี่ยนแปลงมาสู่ยุคปัจจุบัน

ภาพที่ 22 กัวแวง (THE WALL) พ.ศ. 2557 สื่อผสม ขนาด 46x144x96 ซม.

วิเคราะห์ทัศนธาตุและการแก้ไขปัญหาผลงานสร้างสรรค์ ในแต่ละชั้น

วิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์ประติมากรรมชิ้นที่ 1: หน้าต่างในความทรงจำ
(Memory Window)

ภาพที่ 23 หน้าต่างในความทรงจำ (Memory Window)

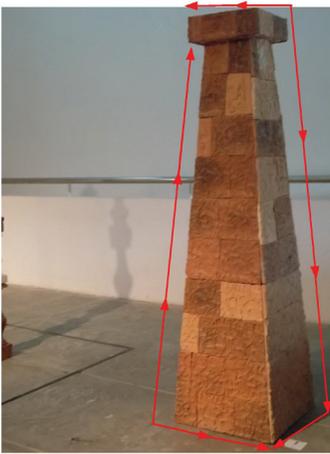
รายละเอียดผลงานประติมากรรมชิ้นนี้ได้หยิบยืมวัสดุ 3 อย่างมารวมเข้าด้วยกัน
เช่น ปูนซีเมนต์ โครงสร้างหน้าต่างเหล็กดัด และเซรามิก

ผลงานชิ้นนี้เกิดขึ้นที่ข้าพเจ้ามีเศษวัสดุโครงสร้างเหล็กดัดหน้าต่างบ้านที่เหลือ
อยู่ และวัสดุเซรามิกที่เหลือใช้แตกกระจายโดยมีรูปทรงของมนุษย์ส่วน ขา
แขน ซึ่งไม่สามารถนำกลับมาใช้ได้อีก ข้าพเจ้ามองเห็นว่าวัสดุเหล่านี้สามารถ
สร้างจินตนาการได้ต่อจึงนำมาใช้เป็นงานสร้างสรรค์ด้วยกรรมวิธีเทคนิค
collage หรือประดับด้วยเทคนิค mosaic ที่ใช้ประดับสถาปัตยกรรมวิหารต่างๆ

แปรค่าทางความหมายของความคิดด้วยกรรมวิธีของเทคนิค ข้าพเจ้าเห็นว่า ความหมายวัสดุเหล่านี้ให้ที่มาถึงการบันทึกเรื่องราวที่อยู่อาศัยรูปทรงลูกกรง หน้าต่าง เป็นสัญลักษณ์ถึงความผูกพันในอดีตที่ได้อาศัยเมื่อตอนเป็นเด็ก ส่วนวัสดุเซรามิกที่มีรูปทรงมนุษย์เหลืออยู่แตกกระจายได้นำมารวบรวมใหม่ โดยได้รับแรงบันดาลใจจากภาพประติมากรรมนูนต่ำของอียิปต์โบราณ และภาพแกะสลักหินของปราสาทเขมร ภาพในพุทธประวัติแกะสลักของช่างในอดีตซึ่งมีความมหัศจรรย์เป็นอย่างยิ่งมี มิติของการเคลื่อนไหวและสร้างจินตนาการให้กับข้าพเจ้าเป็นอย่างมาก มาเป็นแรงบันดาลใจของการสร้างสรรค์ผลงาน

วิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์ประติมากรรมชิ้นที่ 2: ประติมากรรมเสา (Column) 1

เป็นผลงานที่ใช้รูปทรงของเรขาคณิตแนวตั้ง เริ่มจากฐานล่างกว้างและสอบเข้าที่ยอดปลาย แสดงถึงความมั่นคง แข็งแรง สง่างาม เปรียบได้กับการสร้างเสาดอริก (doric) แบบเรียบง่ายของกรีก และในขณะเดียวกันก็ได้รับแรงบันดาลใจจากสถาปัตยกรรมโบราณของเขมร

ภาพที่ 24 ประติมากรรมเสา (Column) 1 พ.ศ. 2552

รายละเอียดผลงานประติมากรรมชิ้นนี้ ได้หยิบยักวัสดุแผ่นกระเบื้องดินเผา มาประกอบเรียงให้เกิดสีของการเผากระเบื้องที่ต่างกันเป็นธรรมชาติ สร้างค่าน้ำหนักอ่อนแก่ให้เกิดขึ้น

ผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้ได้นำเสนอ 2 ต้นมานำเสนอในโครงการ มีการแก้ไขเพิ่มเติมในหัวข้อวิเคราะห์ทางทัศนธาตุ ครั้งต่อไปผลงานเสาจะไปเชื่อมโยงในผลงานชุดอื่นๆ เพื่อบ่งบอกถึงประเด็นทางความคิดและการแก้ไขเพื่อการปรับปรุงผลงานในครั้งต่อไป

ภาพที่ 25 ประติมากรรมเสา (Column) 2 พ.ศ. 2554

วิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์ประติมากรรมชิ้นที่ 3: ประติมากรรมหัวเสา (Column) 2

ผลงานให้ความสำคัญของฐานล่างแคบและปลายเล็กลง ข้าพเจ้าต้องการนำเสนอเรื่องน้ำหนักการทรงตัวและความสมดุล เสาต้นแรกมีวัสดุของเซรามิกแห้งและดินเผาเรียงอัดทับในโครงสร้างเหล็กเส้นโปรง ส่วนเสาต้นที่ 2 ได้หยิบใช้ลูกกลอนเซรามิกประดับประดาเรียงต่อกันสร้างเป็นเสาในแนวตั้งตรง แตกต่างจากประติมากรรมเสาในชุดที่ 2 จะให้รายละเอียดของความมั่นคงแข็งแรงของความกว้างของฐานล่าง ผลงานชุดนี้ต้องการเสนอถึงพัฒนาการของเสาที่ไม่มั่นคงแข็งแรงเปลี่ยนแปลงวัสดุของรูปทรงซ้ำๆ กันนำมาสร้างเป็นรูปทรงที่มีความหมายจากสัญลักษณ์จากสิ่งก่อสร้าง

รายละเอียดประติมากรรมชิ้นนี้ได้นำวัสดุเหล็กเส้น ปูนซีเมนต์ และดินเผาเซรามิกมาผสมรวมกันเพื่อสื่อความหมายและวัสดุเหล่านั้น พื้นผิวในผลงานต้องการนำเสนอถึงพื้นผิวในวัสดุจริง เช่น เหล็กเส้นที่ใช้ทำโครงสร้างของเสาบ้าน เศษ อิฐ ดิน และวัสดุเซรามิกของลูกกลอนประดับ ถ่ายทอดจินตนาการเหล่านั้นเข้าสู่ผลงานให้มากที่สุด เป็นผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นและเชื่อมโยงต่อขั้นที่ 3 คือ ขึ้นหัวเสา ทั้งนี้เสาเป็นสัญลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมและในขณะเดียวกันเสาก็ยังบ่งบอกเรื่องของอารยธรรม ชนชาติ วิถีชีวิตมนุษย์ สังคมและวัฒนธรรม ผลงานจึงเริ่มลงไปที่ประเด็นหลักทางด้านสถาปัตยกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตผู้คนในอดีตมาสร้างสรรค์เพื่อขยายประเด็น และแก้ไขปัญหาของเนื้อหาเพิ่มเติมให้มากที่สุด

ภาพที่ 26 สิ่งก่อสร้าง (Construction) พ.ศ. 2555

วิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์ประติมากรรมชิ้นที่ 4: สิ่งก่อสร้าง (Construction)

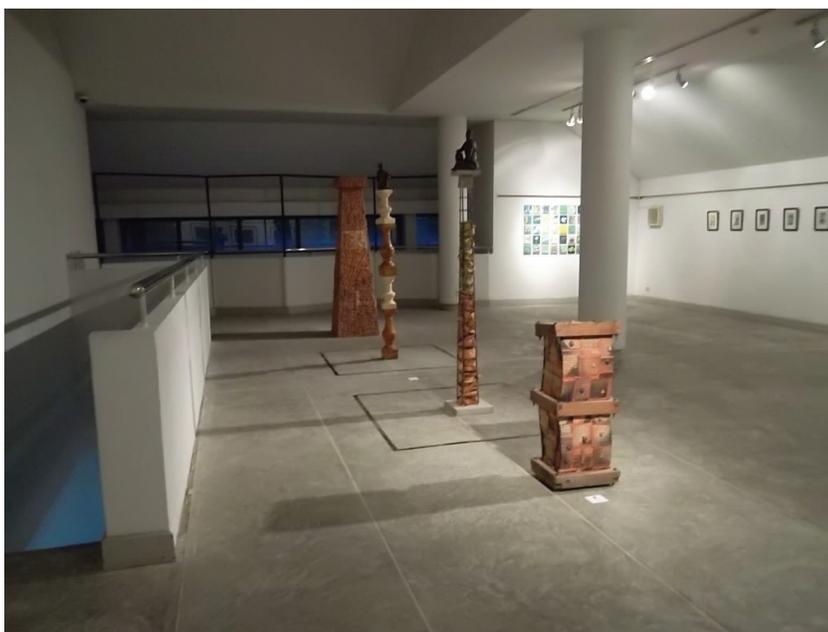
ผลงานใช้วัสดุก้อนอิฐ ไม้ และหิน มาตัดเป็นรูปปลีมีสี่เหลี่ยมเรียงอัดกันให้แน่น เพื่อให้เห็นถึงความแข็งแรงในความหมายของสิ่งก่อสร้างและวิถีชีวิตมนุษย์

รายละเอียดประติมากรรมนำวัสดุที่มีอยู่จริงมาประกอบเช่น ไม้ อิฐ กระเบื้อง ดินเผา และน็อต สกรูมีขั้นตอนของการทำบล็อกของเสาคานมาเป็นเนื้อหาของผลงาน เป็นผลงานที่ได้ค้นพบรูปแบบของการสร้างสรรค์ในชิ้นเสาคานต่อจากของเดิม รูปทรงที่ใช้ยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับการก่อสร้างทำเสาคาน เนื้อหาและสัญลักษณ์เหล่านี้ยังช่วยเพิ่มเติมแก้ไขประเด็นปัญหาในการต่อยอดและพัฒนา ความเป็นรูปทรงจากการรัด การประกอบไม้ การตอกอัดลิ่มของก้อนอิฐให้แน่น ล้วนเป็นกรรมวิธีที่สนใจเป็นพิเศษ สามารถสร้างเทคนิคและเนื้อหาให้สอดคล้องเชื่อมโยงเข้าสู่ประเด็นทางความคิดในผลงานสร้างสรรค์

ผลงานสร้างสรรค์ประติมากรรมชิ้นเสาคานทั้งหมดนี้ ข้าพเจ้านำมาแสดงในนิทรรศการชื่อ Refection of Nature ที่นิทรรศการหอศิลป์วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้นำเสนอผลงานในรูปแบบการจัดวางอธิบายถึงความหมายและประเด็นของความคิด โดยเริ่มจากเสาคานแรกทางด้านในสุด ให้เห็นถึงเรื่องของกาลเวลาและการเปลี่ยนแปลงจากอดีตกาลที่ได้ นำสัญลักษณ์ของเสามาเกี่ยวข้อง มีลวดลายกระเบื้องอิฐเผาและรูปร่างของมนุษย์ประทับลงบนแผ่นกระเบื้องเผาสีธรรมชาติโทนสีน้ำตาลแดง เข้ม อ่อน และแก่ ให้ความหมายถึงการบันทึกถึงเรื่องราวในประวัติศาสตร์ของมนุษย์ที่มาจากสถาปัตยกรรมสมัยอียิปต์และกรีกโบราณ ใช้วัสดุเซรามิกเคลือบสีน้ำตาลอ่อน

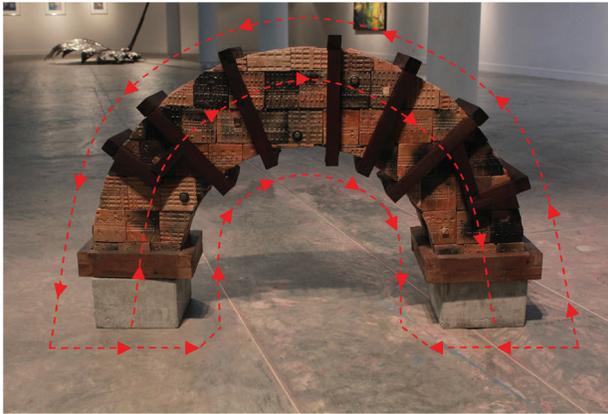
ทำเป็นแม่พิมพ์ซ้ำสร้างเป็นลูกกลอนเสาประดับตกแต่งระเบียงบ้านเรือน เพื่อจะสื่อถึงอุตสาหกรรมที่เข้ามารับใช้มนุษย์ในการบริโภค เสาต่อมาจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งก่อสร้าง การสร้างบ้าน การหล่อเสาคานปูน รายละเอียดในรูปทรงจะมีโครงสร้างเป็นวัสดุเหล็กเส้นเชื่อมเป็นตาข่ายโปร่ง ด้านในมีอิฐเผาและดินเรียงกันจนอัดแน่น สร้างความหมายถึงการสร้างที่อยู่อาศัยของมนุษย์

รูปทรงต่อมาจะเป็นรูปทรงเรขาคณิต มีที่มาจากการทำงานบล็อกแม่พิมพ์ในการหล่อเสาทำคาน ภายในรายละเอียดจะมีวัสดุกระเบื้องดินเผาเผาสีรมควันสีตาลดำเพื่อให้เกิดเขม่า ข้าพเจ้าตั้งใจให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติความเป็นไปของวิถีชีวิตมนุษย์ดั้งเดิมในอดีต การประกอบกันของวัสดุอิฐและไม้สร้างจินตนาการของการรัดที่อัดแน่น ไม้ที่มีร่องรอยของอายุการใช้งานมายาวนานสร้างความหมายของการบันทึกถึงเรื่องราวในอดีตของวิถีชีวิตมนุษย์ สัญลักษณ์ของรูปทรงและที่มารวมทั้งการจัดนิทรรศการแสดงผลงานสร้างสรรค์ในแต่ละชั้นของผลงานชิ้นเสานี้ ข้าพเจ้านำมาเรียบเรียงให้เห็นถึงประเด็นปัญหากับการแก้ไขด้วยภาพรวมทั้งหมด การพัฒนาของผลงานเพื่อให้เห็นถึงจินตนาการที่กล่าวถึงสัญลักษณ์ของสิ่งก่อสร้าง ความสัมพันธ์เวลาและวิถีชีวิตมนุษย์ในอดีตของผลงาน

ภาพที่ 27 ผลงานจัดแสดงในนิทรรศการ *Reflection of Nature* วันที่ 1-14 กุมภาพันธ์ 2556 ณ หอนิทรรศการศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์ชิ้นที่ 5 วงโค้ง (Arch)

ภาพที่ 28 ผลงานจัดแสดงในนิทรรศการศิลปกรรมร่วมสมัยของคณาจารย์ คณะวิจัยศิลปะ
วันที่ 6 -29 กันยายน 2556 ณ หอนิทรรศการศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รายละเอียดประติมากรรมชิ้นนี้ได้นำรูปทรงวงโค้งของสิ่งก่อสร้างมานำเสนอ มีส่วนประกอบกระเบื้องดินเผา อิฐ ไม้ โลหะ และปูนซีเมนต์ ผสมรวมกัน ผลงานได้รับการแก้ปัญหาและพัฒนาต่อกรรมวิธีทางเทคนิคของการอัดลิ่มของก้อนอิฐ ไม้ เรียงกันจนอัดแน่น สร้างความรู้สึกทางสายตากับรูปทรงวงโค้ง เส้นทแยงของการประกอบไม้สามารถสร้างความรู้สึกถึงการรัดของรูปทรงเป็นอย่างดี ส่วนฐานล่างยกระดับความสูงของรูปทรงวงโค้งด้วยวัสดุปูนซีเมนต์ด้วยรูปทรงสี่เหลี่ยม เสริมความมั่นคงและแข็งแรง เพื่อให้เห็นมุมมองของการประกอบกันของไม้ อิฐ ปูน เรียงกันให้เกิดจินตนาการทางสถาปัตยกรรมที่มีรูปแบบเป็นประติมากรรมเชิงสัญลักษณ์

ภาพที่ 29 กำแพง (THE WALL) พ.ศ. 2557

วิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์ประติมากรรมชิ้นที่ 6: กำแพง (THE WALL)

ผลงานชิ้นนี้ นำเสนอด้วยเทคนิคกรรมวิธีการ 3 วิธีในการสร้างผลงาน

1. กระบวนการสร้างงานดินเผา
2. กระบวนการสร้างงานโลหะ
3. กระบวนการสร้างงานไม้

ประกอบเป็นรูปทรงเรขาคณิตสี่เหลี่ยมผืนผ้า ข้าพเจ้าต้องการนำเสนอเรื่องราวของผนังกำแพงเมืองหรือพื้นผิวในทางสถาปัตยกรรมของก้อนอิฐที่เรียงต่อกัน ผนังของวัสดุโลหะและพื้นผิวของไม้ที่ดูแต่ละชนิดมาประกอบกันด้วยเทคนิคที่มีความเป็นธรรมชาติเฉพาะตัว เช่นไม้ก็จะประกอบกันด้วยกรรมวิธีการเข้าเดือย ดินเผามาจากกรรมวิธีการปั้นและการเผาของเครื่องปั้นดินเผา ส่วนงานโลหะประกอบกันด้วยวิธีการเชื่อมไฟฟ้าและการม้วนของแผ่นโลหะ รูปทรงของผลงานชิ้นนี้ จะเห็นถึงการประสานกันของรูปทรงและวัสดุการประกอบบล็อกของคานและเสาเรือนไม้ที่ได้นำมาใช้ต่อจากผลงานทุกครั้งที่ผ่านมา สร้างเนื้อหาความคิดและจินตนาการของสิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมมาประยุกต์ใหม่สร้างจินตนาการผ่านทางผลงานประติมากรรม

รายละเอียดประติมากรรมชิ้นนี้ได้รวมวัสดุ 3 อย่างเข้าด้วยกันมี ไม้ โลหะ และดินเผา ด้วยกรรมวิธีเข้าเต๋อยลือกและพัฒนาสร้างสรรค์ต่อจากผลงานชุดก่อนมา

ภาพที่ 30 ส่วนประกอบของผลงานสร้างสรรค์ประติมากรรม กำแพง (THE WALL)

ผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้ได้แก้ไขปัญหาประกอบผลงานแยกออกจากกันเป็น 3 ส่วน มีการวางแผนถอดออกด้วยน็อตและสกรู เหตุผลที่ใช้วิธีการนี้ก็เพราะงานค่อนข้างมีน้ำหนักมากต้องวางแผนในการขนย้าย ความผิดพลาดจึงมักเกิดขึ้นเสมอ ความไม่พอดีของข้อต่อมุมของไม้ การหดตัวของวัสดุดินเผาเมื่อวัสดุมีคุณสมบัติที่ต่างกัน นำมาสู่การแก้ไขเพื่อหาความสมบูรณ์และความลงตัวให้มากที่สุด โครงการงานชิ้นนี้จึงยังเป็นการเริ่มต้นค้นหาแนวทางการทำงานใหม่เพื่อเปิดประเด็นมุมมองให้กับผู้ชมรับสื่อของผลงานในการสร้างสรรค์ครั้งต่อไป

ปัญหาที่พบในการสร้างสรรค์

โครงการสร้างสรรค์ผลงานทั้งหมดนี้ได้กล่าวถึงประเด็นความคิดและปัญหาในการแก้ไขในทุกๆ ครั้งของผลงาน รวบรวมคัดเลือกนำผลงานไปแสดงในนิทรรศการไว้เพื่อให้เห็นถึงพัฒนาการทางรูปแบบของความคิดและวิเคราะห์ค้นหาความเป็นไปได้ในการเรียบเรียงข้อมูลเชิงทฤษฎีในที่นี่จะขอกล่าวชี้แจงถึงปัญหาหลักๆ โดยรวมทั้งหมดที่มีต่อโครงการสร้างสรรค์มาเป็นข้อสำคัญดังนี้

1. ปัญหาเชิงความคิดกับระยะเวลาในการสร้างสรรค์

ข้าพเจ้าได้รวบรวมข้อมูลเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติโบราณสถานและถิ่นกำเนิด การสร้างสรรค์ของมนุษย์ วิถีชีวิต ความสัมพันธ์ของเวลา สัญลักษณ์ และสิ่งก่อสร้าง มาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ เพื่อให้ผลงานประติมากรรมที่ออกมาตามที่ตั้งใจจำเป็นจะต้องร่างแบบอยู่หลายครั้งเพื่อค้นหาความหมายทางรูปแบบจากจินตนาการที่เกิดขึ้น ผลงานในเบื้องต้นมักไม่ประสบผลเท่าไรนักเพราะต้องคอยปรับปรุงแก้ไขอยู่ตลอด เพื่อหาทางออกที่จะพัฒนาผลงานสร้างสรรค์จากความคิดในสิ่งเดิม ดังนั้น ในช่วงแรกจึงจำเป็นต้องเร่งและสรุปผลเพื่อหาคำตอบให้ตรงกับความคิดและจินตนาการให้มากที่สุด

2. ปัญหาเชิงความคิดและกรรมวิธีของเทคนิค

ด้วยเหตุที่มีความสนใจวัสดุเครื่องปั้นดินเผาเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว จึงต้องการกรรมวิธีในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องพัฒนาในเรื่องของวัสดุ

เพื่อให้สอดคล้องและสัมพันธ์กับความคิด จึงต้องค้นคว้าทดลองหาเหตุผล ด้วยกระบวนการและกรรมวิธีของการสร้างสรรค์ผลงานด้วยเทคนิคและวัสดุ ต่างๆ เหล่านี้ให้ผสมผสานสอดคล้องกับจินตนาการใหม่ๆ เช่น การนำวัสดุ เครื่องปั้นดินเผา มาผสมกับไม้ โลหะ และอิฐ มักจะประสบปัญหา เช่น ความ ไม่สมดุลของวัสดุในแต่ละชนิด การวางแผนในการปฏิบัติงานกับการแก้ไขด้วยความที่แตกต่างของวัสดุ จึงจำเป็นต้องหาข้อสรุปของรูปแบบทางความคิดและ กรรมวิธีของเทคนิคมาเป็นข้อมูลหลักฐานภาคทฤษฎีและทางภาคปฏิบัติในแต่ละครั้งเพื่อบันทึกและสรุปผลที่มีต่อโครงการ

สรุปผลโครงการสร้างสรรค์

โครงการสร้างสรรค์ชุดนี้ได้วิเคราะห์ถึงที่มาของวิถีชีวิตมนุษย์ในอดีตกับ สิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลง เจาะจงให้ประเด็นความสำคัญไปที่สถาปัตยกรรม โบราณสถานที่ผ่านมาช่วงเวลาของยุคสมัยที่มนุษย์อาศัย รวบรวมเก็บข้อมูล ค้นคว้าหาประเด็นทางความคิดและสุนทรียภาพทางความงามศิลปะมาสร้าง สรรค์เป็นโครงการสร้างสรรค์ เพื่อให้สอดคล้องในเชิงบูรณาการทางวิชาการ ศิลปะร่วมสมัย ใช้หลักการทัศนธาตุมาเป็นผลงานสร้างสรรค์ผ่านกรรมวิธีการ ดำเนินงานและการวางแผนเป็นระยะ มีการค้นคว้าทดลองหาความเป็นไปได้ ทางทฤษฎีและปฏิบัติพร้อมทั้งแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง ทำให้กระบวนการ รวบรวมโครงการมีการล่าช้าพร้อมทั้งเกิดประเด็นอื่นๆ เข้ามาจึงทำให้ปรับ เปลี่ยนทางความคิดอยู่เสมอ

ผลงานประติมากรรมในแต่ละชิ้นได้รวบรวมหาข้อมูลในการดำเนินงานทุกครั้ง จนบางครั้งขาดการทำงานอย่างต่อเนื่องด้วยระยะเวลาที่ไม่สามารถควบคุมได้ จึงทำให้มีการแทรกซ้อนทางความคิดจนต้องแก้ไขแบบร่างหลายครั้ง และต้องสรุปเพื่อหาความชัดเจนให้มากที่สุด ทำให้ค้นพบว่าผลงานประติมากรรม 3 มิติ ไม่จำเป็นจะต้องคำนึงถึงเรื่องความสวยงามทุกรอบด้านของผลงาน และการแก้ปัญหาทางทัศนธาตุทางศิลปะเข้ามามีบทบาทจนแทบไม่เหลือจินตนาการทางความคิดและความหมายในผลงาน จะเห็นได้ว่าผลงานประติมากรรมเชิงลักษณะเฉพาะตนแล้วจะมีบทบาทที่แสดงออกได้มากกว่าประติมากรรมที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่สาธารณะ ประติมากรจะต้องแยกแยะความเข้าใจทางทัศนธาตุเหล่านั้นเพื่อที่จะถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกกับผลงานที่มีเนื้อหาแนวคิดอย่างไรจึงจะได้ผลต่อผู้ชมที่ได้เข้ามาสัมผัสจินตนาการเหล่านั้น

สำหรับโครงการสร้างสรรค์ทั้งหมดนี้ ข้าพเจ้าคาดหวังไว้วางานจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจศึกษาทางวิชาการด้านศิลปะที่มีเนื้อหาประวัติศาสตร์ทางสถาปัตยกรรมกรรม วิธีการคิดค้นและสร้างสรรค์ของมนุษย์รวมถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ผู้วิจัยรวบรวมประเด็นความคิดและแรงบันดาลใจเหล่านั้นมาเข้าสู่ผลงานสร้างสรรค์ ที่มีเนื้อหาโครงสร้างหลักของสิ่งก่อสร้างมาเกี่ยวข้อง คือ โครงสร้างของหน้าต่าง โครงสร้างของเสา โครงสร้างจากสิ่งก่อสร้าง และโครงสร้างของผนังกำแพง สร้างจินตนาการผ่านทางทัศนธาตุทางศิลปะเป็นประติมากรรมที่มีโครงการสร้างสรรค์ทางด้านหลักวิชาการศิลปะทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เป็นหลักฐานข้อมูลในการค้นคว้าสู่ผลงานศิลปะที่สร้างสรรค์ขึ้นเป็นกระบวนการ เพื่อเป็นแนวทางและแรงผลักดันสู่ผลงานศิลปะในอนาคตข้างหน้าแก่ผู้ที่สนใจต่อไป

บรรณานุกรม

หนังสือพิมพ์คมชัดลึก, 15 พ.ย. 2554.

หนังสือพิมพ์คมชัดลึก, 8 พ.ค. 2557.

Bondan Molly. *Candi in Central Java Indonesia*. Indonesia: PT Jayakarta Agung Offset, 1982.

Qiao, Yun. *Ancient Chinese architecture*. Hongkong: C&C joint Printing Co.(H.K) Ltd, 1982.

Spawforth, Tony. *The Complete Greek Temples*. Singapore: Craft Print Internation, 2006.
